

VALÓDI ÉS REJTETT GYÖKSZAVAK

Első rész: MAGYAR GYÖKÖK ÉS GYÖKSZAVAK

Az egyetlen magánhangzóból álló gyökszavak száma 6

A	E	O	Ö	U Ü	összes
a! a névelő	e! ez	ó! meglepetés	ő	ú! jaj	6

Az összehasonlító gyökszótárban kvázi-azonos mássalhangzókként kezeltük a B/V, P/F, C/Cs, L/Ly, N/Ny, T/Ty és a zöngétlen/zöngés Sz/Z, S/Zs párost. A B/V és a P/F a héberben azóta is felcserélhetők. A magyarban már nem, de a múltban (részben) felcserélhetők voltak. A Gy esete problémás: legtöbbször a DJ összetett hangzat állította elő, máskor viszont a G elődhangjai: a K és a H.

Az Ly=Li/j, az Ny=Ni/j, a Ty=Ti/j a magyarban hasonló értelmeket hordoznak, mint az L, N, T – ezért nyilvánvaló, hogy rokonhangok.

Rokonhangok még a T/D, S/Sz, N/M párosok és az J/L/R igeképző triász is. Mivel azonban a velük alkotott szavak jelentései sokkal jobban, akár is teljesen is eltérnek – praktikus okból kezeljük külön őket.

A magyar nyelvben **ma is közhasználatban levő gyökök** száma (a rejtett gyökök nélkül, azokat még nem válogattunk ki): 372. Ezek 1364 gyökszót képeznek. Kétezret szoktak emlegetni... ha a rejtett gyökszavakat is hozzávesszük majd, 1600 körül lesz a számuk. Ha az elavult (kihalt), továbbá a tájnyelvi gyökszavakat is hozzávennék (de azokkal, miután nem tudom hitelesen adatolni őket, nem foglalkozom), 1900 körüli lenne.

Arra azonban, hogy mennyi a magyar nyelv „életében” felszaporodó, szóbokrokot is továbbképző gyök(váz), csak a magánhangzók cserélgetésével (flektálással) képzett gyökszavak mutatnak rá. Ha gyöknek csak egyetlen gyökszava van, akkor az jövevény. Ha kettő, a dolog kétséges, további vizsgálatokat igényel. Ebben más, jól megtartott gyöknyelvekkel való összehasonlítás (legalkalmasabb a héber és a finn) segíthet.

Ha egy gyöknek (váz) kettő? kettőnél is több (3-8) flektált gyökszava van, amik szóbokrokot is alkotnak, akkor az a gyök MAGYAR. Mit jelent ez? Hogy a magyar nyelv életében keletkeztek a gyökszavai, és fejlődtek terjedelmes szóbokrokká. A 372 ma is használt gyökből többszörösen flektált, tehát magyarnak tekinthető: 184 gyök → 49%. E 184 váznak azonban 790 gyökszava van, ami az 1395 gyökszónak az 58%-a. Szóbokraikkal együtt pedig a szókincs túlnyomó része, 85-90%-a.

Nem szükséges hangsúlyozni, hogy egy olyan nyelv, amiben tömeges a sokszorosán flektált gyökök száma, s azok szóbokrokot is bőségesen képeznek – **nem fejlődhetett ki sem rövid idő alatt, sem folyton változó környezetben.**

Az XY gyökcsoport

(X: bármely magánhangzó + Y: egy bizonyos mássalhangzó)

Megjegyzés: a legismertebb személy, folyó és helységneveket is felvettük a táblázatokba. Valószínű ugyan, hogy a múltban ezek is érthető magyar szavak voltak – de nem bizonyítható. Ezért a gyökszavak összeszámlálásánál kizárólag **a ma is érthető szavakat vesszünk figyelembe.**

Hányszorosán lehet flektált egy magyar gyök? Ez a magánhangzóink számától függ: A, Á, E, É, I, Í, O, Ó, Ö, Ő, U, Ú, Ü, Ű – elvileg akár 14-szeresen. Csakhogy a nyelvfejlődés különböző korszakaiban még nem is volt ennyi magánhangzónk, pl. az Ő/Ü csak az O/U késői leszármazottjai. A rövid és hosszú magánhangzókat sincs mindig értelme megkülönböztetni – inkább csak az A-Á és E-É-t.

A gyök flektált variánsai az eltérő magánhangzókkal képzett, jelentésükben is eltérő gyökszavak. Pl. a lenti táblázat első sorában XV-nek 7 gyökszava van: év, evé (E, É), ív, ív-ik, ivá (Í, I), óv, öv (Ó, Ö) – de a gyök csak 6-szorosán flektált: az ív és ív-ik első magánhangzója azonos. Most már eltér a jelentésük, de eredetileg az íváskor begömbülő haltest lehetett az ősi kép.

Az XB nem flektált: az eb szó egymaga van – a gyök magyar eredete kizárható. A 4. sorban problémás az ad-ád és oda-odu-óda. Az ad-ád ugyanaz a szó, az adó pedig az újkori változatuk. A szintén újkori óda viszont nem magyar eredetű. Az oda és odu egyetlen flektálás később elváló értelmű szavai. Konklúzió: az XD gyök 7 magyar gyökszava végülis csak 4 flektálás eredménye.

A magyar nyelv „életében” (és nem érdekes, hogyan hívták sokezer éve) – tehát a nyelv belső fejlődésének korszakában flektálódott gyököket – **vastagon** jelöljük.

Magánhangzóval kezdődő gyökünk 21 van.

A, Á	E, É	I	O, Ö	U, Ü	VÁZ szó
	év evé ette	ív ív-ik ivá	óv öv		XV 7
Aba név	eb				XB 1
acsa Acsa ács			ocsu Ócsa öcs		XC s 4
ad-ád adó	idő Ida név		odu oda óda	üde	XD 7
apa	ép epe	ipa	ópa dédapa		XP 3+2
ág	ég ég- bolt	iga-ige			XG 4
agy ágy ágyu egy		így	úgy	ügy	XGy 7
ah! ahá!	eh! éh- kopp		oh!	uhu bagoly	XH 6
aj!	ej! éj	íj	ój!	új	XJ 6
aki akó	ék eke		ok ök	ük	XK 6
al alá aló- mars ál			ól öle ölfa	ül	XL 8
	el elő elé éle élő		meg-öl		XL 6
ama ami ám	eme Emő	íme ima			XM 7
	én	ín	ón ön ön hal	ún ünő	XN 7
anya anyu		íny			XNy 3
ár- ad ér folyik		ír	óra	úr	XR 6
ár szúr	erő meg-éri	gyógy-ír író túróról			XR 5
	oda-ér ér-ik		őr		XR 3
ara áru ár- a	ár ter.egys			úr, ürü	XR 6
ás ásó	és eső	is	ős		XS 6
aszu bor	esz- ik ész	isz- ik	úszó ősz ősz haj üsző		XSz 8
át	ét- étel		öt óta	üt út utó	XT 7
atya	etye- petye				XTy 2
áz- ik az	ez	íz izület íze	öz	űz úz nép	XZ 7
ázsió Ázsia		Izsó név	135 gyökszó	Uzsa falu	XZs 1

Mássalhangzóval kezdődő szavak

V gyökcsoport (legtöbbje W, csak nincs ilyen betűnk)

A Á	E É	I	O Ö	U Ü	váz, szó
			vó		VX 1
vevő		vív vivő			VV 3
Vác	vice				VC 1
vad vád	véd				VD 3
vág	vég	víg			VG 3
vagy te-vagy		vígy! vigyél			VGy 3
vágy	végy! vegyél				VGy 2

váj vaj	vej vő				VJ 3
vak	véka				VK 2
való vala vál	vele velő vél	viola			VL 7
vályu váló					VLy 1
vám					VM 1
van	vén véna		von húz vőn vette		VN 5
var seb vár- ja	vár ver vér				VR 5
vas vás- ik	vés véső vese				VS 5
	vesz vész	visz viasz			VSz 4
Vata	vet el-vét	vita	vót volt		VT 4
váz váza		víz viza hal		57 gyökszó	VZ 4

B gyöksorozat

bá!	be		bő	bú búv- báj	BX 5
bab báb baba bábu bába			bibe	búb	BB 7
	bébi				BB 1
bece		bice-bóca	boci ↓	buci bucó hal	BC 5
Bács megye bács bácsi			bocs	búcsú	BCs 4
bide			bódé	budi Buda	BD 3
bagó			bog bög bög	búg buga	BG 6
	begy		bogyó	bugyi	BGy 3
			bohó		BH 1
baj báj Baja				búj- ik buja	BJ 4
bak bak tőke baka bakó		bika	bók boka bök		BK 8
	béka béke			bukó	BK 3
bal bál bála	bel bél Béla	bili			BL 6
			boly		BLy 1
		bim-bam			BM 1
bán- ik bán- ja	béna			bűn	BN 4
banya bánya				bunyó szleng	BNy 3
bár báró	bér	ki-bír bír bíró	bor bór	búra bürü	BR 10
				bús busó busa halak	BS 3
				bősz	BSz 1
Batu kán	betű		bot	buta	BT 3
batyu báty					BTy 2
			86 gyökszó	búza búz	BZ 2

C (=TSz) gyöksorozat

	cécó	cica	coca	cuca bot	CC 4
	céda				CD 1
cap juh cápa		cipó cipő			CP 4
	cég			cúg	CG 2
	céh	ciha			CH 2
cakó golya			coki! cók-mók		CK 3

	cél				CL 1
		cím		cumi	CM 2
		cín cin-tányér cin-cin		22 gyökszó	CN 3

Cs (=TS) gyöksorozat

			cső		CsX 1
csáva	cséve		csóva		CsV 3
Csaba		csibe			CsB 1
csacsi	csecse	csicsa	csöcs	csúcs	CsCs 5
			csoda csőd	csúd	CsD 3
csap rá-csap csáp		csíp csip-csup			CsP 5
	csép csepü	csipa csípő		csupa	CsP 5
				csúf	CsF 1
		csiga			CsG 1
		csihi-puhi		csuha	CsH 2
csak csákó		csók csóka bika-csók			CsK 5
		csík csikó csík-hal		csuk csuka	CsK 5
csal csali csálé csel					CsL 4
			csomó		CsM 1
	csen	csín ↓			CsN 2
		csíny		csúnya	CsNy 2
	cser-fa csere csér hal		csűr csűr-csavar		CsR 5
		csíra	csór csőr		CsR 3
	csésze el-csesz		csősz csúszó csusza		CsSz 5
csat csata	csete-paté				CsT 3
		csíz csízió	64 gyökszó	csúz	CsZ 3

T és Ty gyöksorozat

	te	ti	tó tő	tú	TX 5
				tyú!	TyX 1
táv tavi	tév teve téve tevő		tova töve		TV 8
tabu	téb-lábol			tuba rózsa	TB 2
Tác	Técső		tócsa gólya-töcs		TCs 2
				tud tődő	TD 2
				tufa	TF 1
táp	tép		top-rongy		TP 3
tag tág					TG 2
			tógy		TGy 1
tahó					TH 1
táj	tej		tojó	tuja-fa	TJ 4
teke téka	tik-tak		tok tők tőke toka tóka		TK 8
				tyúk	TyK 1
tál	tél teli		tól töle	túl túl sok	TL 7
tám-fal	téma		töm		TM 3

tan tán tanu		tinó	ton hal	túnő	TN 6
tanya	tény			tunya	TNy 3
tára tár	tér		tor bogár tör	túr túr	TR 7
tar ki-tár			tor gyász tör	túra túró	TR 6
tás-tás				tus tusa	TS 3
	tesz tesze-fosza	Tisza	tosz	túsz tüsző	TSz 5
tát tat tata	tét tető tetü		tót nép tőt tölt		TT 8
				tutyi-mutyi	TTy 1
		tíz	93 gyökszó	túz tűz varr	TZ 3

D gyökcsoport

dá-dá	de... de!	dió		dú-vad	DX 5
		dib-dáb	dob		DB 2
dac	deci			dúc	DC 3
	Decs	dicső			DCs 1
dad	déd dedó	didí		duda	DD 5
			dőf		DF 1
dagi	Dég		dög dug dugó dugá-ba		DG 5
			doh	düh	DH 2
		díj			DJ 1
dákó	deka	diák			DK 3
dal dalia dália		dől		dúl dül dülő	DL 7
	dél dél égtáj deli				DL 3
dám-vad dáma			Döme	duma szleng	DM 2
dán nép				Duna düne	DN 1
dara daru	dér	dir-dur	dőre		DR 5
	Dés			dús	DS 1
		dísz			DSz 1
	dézsa			49 gyökszó	DZs 1

P és F gyökcsoport

A P/F helyenként a magyarban is felcserélődött pl: pad / fed – peder / fodor.

pá-pá					PX 1
fa		fia	fő fej fő-l	fú fű	FX 6
páva					PV 1
pác paca	peca		póc hal pöce		PC 5
		pici piac pióca		puca has	PC 4
pacsi	Pécs	picsa	pöcs ↓		P/F-Cs 4
		fics-úr	föcs-tej		FCs 2
pad	fed fedő		főd föld		P/F-D 4
fád fakó					FD 1
pap papa pápa		pipa pipi pipi pisi		púp	PP 7
	pép		popó pópa		PP 3
			pofa pofi	pufi	PF 3

			fog fogó	füge	FG 3
fagy	fegy-ház		fogy		FGy 3
		pihe	pöh	puha phü!	PH 4
	pej			puja	PJ 2
faj fáj	fej meg-fej			fúj fuj undor	FJ 6
páka	pék	piké pikó hal	pók	puki	PK 6
	pech				PCh 1
fakó	fék fek-hely	fiók fióka	fok fóka		FK 7
Pál pala	pele mókus		póló	puli	PL 4
pálya folyó			pólya csíkok		P/F-Ly 3
fal ház-fal falu		föle föle fólia			FL 6
	fel fél fele felé			fúl fül fül	FL 7
fáma mese	fém				FM 2
		pina			PN 1
				púny pihen	PNy 1
	fen fene		fon fonó		FN 4
	fény fenyő				FNy 2
pár pár kettő	pára	pír		püré	PR 5
	per pér hal		por pór póré-hagyma pöre		PR 6
far	fér			fúr fúró fura	FR 5
		psi			PS 1
	fészű		fos		FS 2
		pssz! pisze	posz-méh pösze puszi		PSz 5
fasz	fesz-táv				FSz 2
pata	pete Peti	piti pite	pót		PT 5
			potya		PTy 1
			fót folt Fót	fut füt	FT 3
			póz		PZ 1
		142 gyökszó	főz	füz füző	FZ 3

G gyökcsoport

	gebe géb hal		göb	gubó guba	GB 5
			góc		GC 1
		gida	Göd		GD 1
	gép				GP 1
gá-gá	gége	giga	góg		GG 3
				gügye	GGy 1
gála			gól	gúla gülü	GL 4
	gém gém kapocs	gím szarvas	gumó gümő gumi		GM 6
gané ganaj					GN 1
			góré		GR 1
gát			göte	guta	GT 3
gatya					GTy 1
gaz növ gaz	gáz géz Géza	34 gyökszó	gőz	güzü	GZ 6

Gy gyökcsoport

A Gy hang gyakran, de nem mindig DJ torlódásból származik, ezért kezeljük külön.

		gyí! gyija!		gyú gyufa	GyX 2
gyáva					GyV 1
	gyep gyepü				GyP 2
				gyufa	GyF 1
				gyug dug	GyG 1
			gyógy		GyGy 1
		gyík	gyök		GyK 2
gyalu					GyL 1
gálya			golyó gólya	gulya	GLy 4
gyám			gyom		GyM 2
gyanu			gyón	gyön jön	GyN 3
				gúny gúnya	GNy 2
gyár	gyér gyere!		gyúr gyúr gyűrű		GyR 6
gyász				gyűszű	GySz 2
				gyut jut	GyT 1
gázsi				gúzs	GZs 2
			győz	34 gyökszó	GyZ 1

H gyökcsoport

ha	he? hé!	hiú	hó hó	hú! hú! hú	HX 9
hab	hébe-hóba	hiba hiába		Huba	HB 4
havi	hév	hív hívó		hova	HV 5
			hoci- nesze		HC 1
had		híd	hód		HD 3
		hipp-hopp		hupi- kék	HP 2
hág	heg	híg		húg Hugó	HG 4
hagy	hegy		hogy	húgy víz	HGy 4
hahó!	hehe	hihi	hohó!	húha!	HH 5
haj! haj háj hajó		híj! híja van			HJ 6
	hej! héj héja				HJ 3
haka- peci				hukk!	HK 2
hal meg -hal hál hála háló			hol?	húl	HL 7
	hely			hülye üres	HLy 2
hamm! hám hamu		hím himi-humi			HM 5
		hon hön hón- alj		hun	HN 4
hány? hány el -hány henye		hiány		húny	HNy 6
	here	hír	hóra	húr	HR 4
has			hős	hús hűs	HS 4
		hisz		húsz	HSz 2
hat hát 6 hát... 7 egy hét		hit		huta hűt	HT 9
ház haza	97 gyökszó	híz- ik hízó	hoz	húz	HZ 6

J gyökcsoporthoz

ja!	jé!		jó jó jön		JX 4
java			jövő		JV 2
	jég		jog		JG 2
	jegy				JGy 1
				juh	JH 1
jaj!				júj!	JJ 2
	jel		jó-l		JL 2
				jön Jenő	JN 1
jár	jer! gyere				JR 2
				jós	JS 1
jász nép					JSz 1
			21 gyökszó	jut jut neki	JT 2

K gyökcsoporthoz

		ki-felé ki?	kő		KX 3
kaba-sólyom kába			kőb		KB 3
káva	kéve		kova		KV 3
kac-kac	kis kece		kóc koca	kuc-kuc	KC 5
kacs kacsa kacsó kecs	kicsi		kocsi		KCs 6
kád				köd	KD 2
kap kapa	kepe	kipp-kopp	kopó kópé köp kúp kupa		KP 9
kapu kápa	kép képe arca	köpü kopa-szállás	kupé		KP 7
	kefe		kofa		KF 2
	kegy	kígyó			KGy 2
			kohó		KH 1
	kéj				KJ 1
kaka káka	kék			kuka	KK 4
Kál-Kápolna kála virág	kiló			kuli kül	KL 4
	kél kele gólya				KL 2
	kém		koma		KM 2
kan	ken kén kéne kín			kun nép	KN 6
kánya	kény-e				KNy 2
kar karó kár	kér		kor kór kóró kör		KR 8
			kúr kúra kúria		KR 3
kas kása	kés késő	kis	kos	kuss!	KS 7
kasza	kész	kisze járás	kosz kósza	kúszó kusza	KSz 7
	két		köt	kút	KT 3
kátyú				kutya	KTy 2
	kéz		köz közé	97 gyökszó	KZ 3

L és Ly gyökcsoporthoz

	le lé Leó		ló lő		LX 4
láb		liba	lob		LB 3

láva	leve lé levő	Lívia	lövő		LV 4
laca-faca	léc		lóca	luc- fenyő	LC 4
	lecsó		lőcs		LCs 2
láda		Lídia		lúd	LD 2
lap lapu lép	lep lép lép szerv lép csapda		lop		LP 8
	lég		lóg	lúg	LG 3
lággy	léggy! légy				LGy 3
	léha				LH 1
lak lakó	lék	lik	lök	luk lüke	LK 7
				lyuk	LyK 1
	lel lelő- hely	lila Lili			LL 3
lám		lim-lom			LM 2
	len	Lina	lőn		LN 2
lány	lény				LNy 2
lári-fári			lőre		LR 2
	les				LS 1
	lesz		lősz		LSz 2
lat- ba vet lát	lét		lót-fut		LT 4
láz laza				62 gyökszó	LZ 2

N és Ny gyöksorozat

na!	ne!	ni-ni!	no! nő nő-l		NX 6
		nyí nyivákol		nyú el-nyú	NyX 3
naív	név	nívó			NV 3
nád	nedű				ND 2
nap Nap	nép				NP 3
nagy	négy				NGy 2
			nyög	nyűg	NyG 2
	néha néhai		noha ámbár		NH 3
	nej				NJ 1
nyáj					NyJ 1
	-nak neki				NK 1
nyak nyák	Kápolnás-nyék				NyK 2
-nál nála			nő-l		NL 2
nyal nyál	nyel nyél	nyíl nyíló		nyúl nyúl állat	NyL 8
	nem nem faj nemi némi néma				NM 5
			nyom nyoma		NyM 2
	néni				NN 1
nyár nyár- fa	nyer	nyír nyír- fa			NyR 5
			nos nős		NS 2
	nyes				NyS 1
nász	nesz nesze!		nosza!		NSz 4
				nyuszi	NySz 1
			nóta		NT 1

		nyit			NyT 1
	néz		nózi		NZ 2
			65 gyökszó	nyúz	NyZ 1

M gyökszoport

ma		mi mi?		mú bög mű	MX 5
	mécs				MCs 1
			mód		MD 1
mag maga mágia		míg	möge	müge	MG 6
	meg még				MG 2
	megy megye				MGy 2
	méh <i>anya</i> méh		moha mohó	<i>Muhi puszta</i>	MH 4
máj					MJ 1
mák <i>Makó</i>			móka		MK 2
málé	méla		móló	múló	ML 4
	mely mély	mily	moly	mulya	MLy 5
mama máma				múmia	MM 3
mán <i>már</i> manó mánia		minő			MN 4
	men- <i>hely</i> el-mén mén menü				MN 4
	menye meny <i>hal</i>				MNy 2
mar mar <i>szügy</i> már <i>Mária</i>			<i>Mór Móra</i>	<i>Mura-köz</i>	MR 3
	mer <i>ki</i> -mer mér				MR 3
más	mese	mise mis-más mos			MS 5
mász- <i>ik</i>	el-mész mész- <i>kő</i>				MSz 3
<i>Máté</i>	méta <i>játék</i>	mit?		műt műtő	MT 4
matyi matyó			motyó	mutyi	MTy 4
máz	mez méz mező		mozi		MZ 5
mázsa			75 gyökszó	múzsza	MZs 2

R gyökszoport

rá	<i>reá</i>	rí	ró <i>ír</i> meg-ró		RX 4
rab <i>Rába</i>					RB 1
	rév reve				RV 2
rác	rece réce			ruca	RC 4
rács					RCs 1
rád	redő	riad riadó		rúd	RD 5
	répa		röp		RP 2
ráf			rőf		RF 2
rag rág ragu	rég rege	rigó	rög	rúg rugó	RG 9
ragya			rogy	rügy	RGy 3
				rüh ruha	RH 2
raj					RJ 1
rak rák	<i>Réka</i>		róka		RK 3
ráma	rém	rím	rom roma	rum	RM 6

	rén		róna	rúna írás	RN 2
ráró halászsas					RR 1
	rés				RS 1
	rész				RSz 1
	rét	Rita	rőt	rút ruta	RT 4
	retye-rutya				RTy 1
ráz	réz				RZ 2
63 gyökszó	rézs-út Rezső rízs		rozs rózsa rőzse rúzs		RZs 6

S gyöks csoport

	se	sí Sió	só	sú sú betegség	SX 3
	seb			suba	SB 2
sav savó sáv		sívó			SV 4
		sicc!			SC 1
sáp		síp			SP 2
Ság-hegy, vulkán!				súg	SG 1
			soha	süh rüh	SH 2
saj meggy	sej			súj betegség	SJ 3
		sík	sok		SK 2
sál				sül sül állat	SL 3
				súly súly betegség	SLy 2
sám-fa	sem séma	síma	som		SM 5
		sín		sün	SN 2
				sunyi	SNy 1
saru sár Sára		sír sír-domb	sor sör	sűrű	SR 7
sas sás			sose	süsü	SS 4
satu	séta sete-suta	siet	sőt	sut suta süt	ST 8
			oda-sóz	54 gyökszó	S-Z 2

Sz gyöks csoport

		szí szív	szó sző	szú szű kebel	SzX 5
szab szabó			Szob szoba		SzB 5
Száva		szív szív test	szövő	szüve keble	SzV 2
	szed	szid	szóda		SzD 3
	szép	szipó szívó	szop-ik		SzP 3
szag	be-szeg		szög		SzG 3
	szegy			szügy	SzGy 2
száj		szíj			SzJ 2
szak szák	szék	szik szike	szökő szőke	szuka szűk	SzK 9
szál	szél széle	szil-fa	szól		SzL 5
szála terem	szel		meg-szól	szül szülő	SzL 5
szám	szeme szem				SzM 3
szán szana-szét szén széna				szűnő	SzN 5
meg-szán neki-szán		szín színe-java szín szélvédő			SzN 5

				szunya	SzNy 1
szar szár	szer szerű		szór szór	szúr szúr	SzR 8
szaru	szer <i>falu</i>			szúr <i>ruha</i>	SzR 3
szász	szesz	<i>kígyó-szisz sziszi-fuszi</i>			SzSz 4
			szósz szósz		SzSz 2
	szét	szít szita			SzT 3
				szütyő	SzTy 1
száz			81 gyökszó	szúz	SzZ 2

Z és Zs gyökcsoport

zab zabi zaba					ZB 3
zsába	zseb <i>seb</i>	zsib-vásár			ZsB 3
		zsidó			ZsD 1
záp			<i>Zsófia</i>		ZP 1
				zug zúg	ZG 2
zagy					ZGy 1
				zuhé <i>szleng</i>	ZH 1
zaj					ZJ 1
zakó	zeke		zok-szó		ZK 3
zsák					ZsK 1
<i>Zala folyó</i>					ZL 0
			zöme	züm-züm	ZM 2
	zene		zóna <i>tér</i> zóna <i>kisadag</i>		ZN 3
zár	zéró	zrí		zúr	ZR 4
		zsír			ZsR 1
				zutty	ZTy 1
zaza <i>hülye</i>		zizi 'süket'		zúz zuza	ZZ 4
zsázsa	zsezse <i>madár</i>	34 gyökszó	összesen 1358 + 6 = 1364		ZsZs 2

A REJTETT GYÖKSZAVAK FELKUTATÁSA

A nyelvek 1 vagy 2 mássalhangzóból álló vázát akkor nevezzük **valódi gyöknek**, ha bizonyos (vagy akár az összes) magánhangzó beékelődésével értelmes szót kapunk. **Rejtett** gyökszóról akkor beszélünk, ha a képzett szavacska még nem értelmes ugyan, de a bővítményei azok.

Például a TR váz, különböző magánhangzókkal, egy sor érthető gyökszót képez: tar, tár, tér, tor, tör, tőr, túr, tūr. I hanggal azonban („tir” vagy „tri”), nincs értelmes szavunk. Továbbképzve sincs (vagy ha igen, az nem magyar szó). A tir / tri tehát se nem valódi, se nem rejtett gyökszavunk.

Ha feltételezzük, hogy régen a rejtett gyökszavak is érthetőek voltak, akkor a bővítményeik is magyar szavak volnának. Ezt azonban (*írási adatok hiányában*) nem tudjuk bizonyítani. Elképzelhető, hogy mindjárt bővítte „születtek” volna a szavak, anélkül, hogy gyökszavak lettek volna? Az nem. Csak az, hogy nem a magyarban, hanem más nyelvben is megjelenhetett az a gyökszó.

El kell szakadnunk attól, hogy a nyelvek korai állapotát a mai népeveken hívjuk. Csak *azokat a gyököket tekinthetjük a magyar nyelv sajátjának, amelyek több magánhangzót is felvesznek, és bővített szavakat is tömegesen képeznek*. S ha ugyanezt tapasztaljuk más nyelvekben is? Pl. KR-nek szinte

mindenhol sok a rokonszava – ez a gyök igazából egyik nyelvhez sem köthető. Hát ez is fontos információ: ha két nyelvnek nagyon sok a rokonszava, bizvást állíthatjuk, hogy régen közös előnyelvük volt – hogy (egy bizonyos időszakban) ugyanaz a nyelv voltak (szláv és magyar☺).

Az első dolog, amit el kell döntenünk, hogy **ma mit tekintünk magyar szónak?** Ez csak megállapodás kérdése. A gyöknyelvészetben azt, amit legalább 100 éve használunk és mindenki ismeri. Ettől az még lehet az egy régi jövevényszó? Természetes, hogy lehet.

Ősmagyar gyök az, ami legalább két magánhangzóval (biztosabb, ha többel is) alkot gyökszavakat. Pl. ősgyökünk a KR, NyL, SzK, stb.

Magyar gyökszó az, aminek szóbokra van. Pl: LAP → lapul, lapály, lapos, lapát, lapka, lapocka, lapít, lappang, lappantyú (madár), lapoz. Mivel már a gyökvázak is hordoznak értelmet (a KR körben / közelben történést jelent) legtöbbször a gyökszavaknak is van közös értelmük: kar (körbefog), kár (a kárvalottnál), kér (tőle), kor (idő), kór (körülvész), kör, kúr (körözve mélyít).

Fontos tudni, hogy egy gyökszó szóbokrának egy-egy elemét kiemelve – azon az alapon, hogy a nyelvek egymás közelébe kerültek – **egyik irányban sem tekinthető jövevényszónak**. Példa a szláv *lopet* és a magyar *lapát*☺. Ilyenkor az dönthetné el az „elsőséget”, ha a gyökszónak csak az egyik nyelvben volna szóbokra, a másikban nem. De ha mindkettőben van? Akkor az gyök(váz) közös. Ha pedig sok közös gyökváz van két nyelvben (**pl. szláv és magyar**) akkor a közös életük, **történelmi együtt-fejlődésük biztosra vehető**.

A rejtett gyökszavak

Egy adott gyökváznak akár minden magánhangzóval is lehet gyökszava. Nézzük az NyL-et: nyal, nyál, nyel, nyél, nyíl, nyöl, nyúl. Mi hiányzik? A „nyol-” és „nyül”. Az előbbinek azért van bővítménye: nyol-c – de a „nyül”-nek az sincs – nincs ilyen szó.

A magánhangzóval kezdődő XD-nek csak egy mássalhangzója van. Az ad, adó, idő, idu, oda, üde mind értelmes gyökszavak, de az „ed” és „ud” nem, ezek csak bővítve értelmesek: éden, édes, edény, idén. Az „ed” és „ud” tehát rejtett gyökszavak. Az XK gyökből az **ak / ik / ök** nem értelmes szavak, csak a bővítményeik: **akar / iker / ökör**. (Az XK-nak persze alódi gyökszavai is vannak: ék, eke, ok, ök, ük (szülő). Ha az ilyen szavak egy másik nyelv gyökrendszerébe is beleillenek (ott is találunk hozzájuk rokonszavakat) – akkor a közös gyökváz sokezer éves is lehet. S vannak héber rokonszavaik? Van sok a héber akár = áthelyezte, kihúzta, kitepte, meddő / eker = ivadék, ukár = kiherélt. Most már, a más nyelvű rokonszavak segítségével a rejtett gyökszavaink értelmét is meg tudjuk állapítani: eltávolít, kiherélt-meddő, kitepelt, vagy a már megszült utód). A rokonszavak értelme nagyjából ugyanaz, de a magánhangzók nem azonosak (ö nincs is a héberben). A magánhangzók nem is kell, hogy azonosak legyenek! Mivel a nyelvfejlődés kezdeti szakaszában minden nyelv flektált – a közös értelem a mássalhangzó vázra „esik vissza”. **Az értelmetlen gyökszót, melynek jelentését bővítményeiből (esetleg csak másik gyöknyelvből vissza tudjuk igazolni) – rejtett gyökszónak nevezzük.**

Egy modern magyar **kéziszótár** – nem nagyszótár – anyagában 1365 valódi gyökszót találtunk. (Nyilván több is van.) A rejtett gyökszavakat már nehezebb összekeresni. Ha az értelmetlen „gyökszónak” csak egyetlen értelmes bővítménye van a magyarban, az csak jövevényszó lehet. Ha kettő, akkor további bizonyítékokat keresünk. Ha több (és minél több), egyre valószínűbb, hogy ez egy saját, rejtett gyökszavunk.

A hivatalos nyelvészet és a gyöknyelvészet összevetése

A hivatalos etimológiákról főként Tótfalusi István etimológiai szótárából tájékozódtam. Legkönnyebben az olvasó is ennek az internetes forrásnak tud utánanézni:

<http://www.szokincshalo.hu/szotar/?qbetu=z&qsearch=&qdetail=12387>

Folytatás következik. A rejtett gyökszavak igen nagy fájl lesz – most csak a bevezetést közöltük. Krizsa Katalin.